

Секція 3. Децентралізація управління регіональним розвитком і стратегії її проведення: досягнення та проблеми європейського регіоналізму й українські реалії

Прикладом сучасної федерації може бути Королівство Бельгія. Перехід на федеративний устрій не вирішив міжетнічний конфлікт, досі не існує компромісу між деякими регіональними партіями, продовжуються «мовні війни», тобто з досвіду Бельгії бачимо, що основні проблеми, з якими зіткнулася Україна, і які повинна вирішити обрана альтернатива розвитку, не можуть бути вирішені шляхом федералізації.

Ідея сучасної унітарної децентралізованої держави може бути представлена Королівством Іспанією, у якій не зважаючи на юридичну незавершеність та суперечливість, система показала себе достатньо ефективною, здатною вирішувати конфліктні ситуації та паралельно працювати над вирішенням широкого кола місцевих господарчих завдань.

Бачимо, що метод Іспанії для вирішення проблемних завдань виявився вдалішим ніж метод Бельгії. Але при запозиченні світового досвіду для використання в українських реаліях треба врахувати специфіку у всіх сферах соціально-економічної діяльності країни.

Отже, шляхом децентралізації можна досягти більших успіхів у вирішенні кола поставлених завдань при використанні менших коштів на створення нового апарату управління. Та хоча немає ідеальної моделі розподілу повноважень між регіонами саме для України, ми можемо використовувати найбільш вдалий досвід інших держав для вирішення цієї проблеми.

Науковий керівник: **Касьянова Н.В.**, д.е.н., проф.
Національний авіаційний університет

Попадинець Н. М., к.е.н., н.с.
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долішнього НАН України»

РОЛЬ МОНІТОРИНГУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ

Ефективність розвитку регіонів в умовах децентралізації влади багато в чому залежить від створення системи моніторингу соціально-економічних процесів. Організація моніторингу визначається комплексом механізмів практичної реалізації реформи децентралізації влади і при цьому застосовність тих чи інших методів та інструментів децентралізації залежить від достовірності й оперативності оцінки процесів, що відбуваються в соціально-економічній сфері регіонів. Результати моніторингу соціально-економічного розвитку регіону дозволяє приймати рішення щодо успішного проведення децентралізації, зміцнювати потенціал територіальних громад, посилювати ініціативу громадян у вирішенні питань самоврядного розвитку.

Сьогодні під моніторингом розуміють спеціально організовану і постійну систему необхідної статистичної звітності, збору та аналізу соціально-економічної інформації, проведення додаткових інформаційно-аналітичних обстежень (опитування населення тощо) і оцінки (діагностики) стану тенденцій розвитку і конкретних регіональних проблем. Таке визначення моніторингу в умовах виключно великої різноманітності регіональних ситуацій і проблем в умовах децентралізації влади не є повністю обґрунтованим. Основне його завдання полягає у створенні надійної та об'єктивної основи для адресної державної

Секція 3. Децентралізація управління регіональним розвитком і стратегії її проведення: досягнення та проблеми європейського регіоналізму й українські реалії

підтримки тих чи інших територій. В умовах децентралізації влади на перший план виходить забезпечення участі громадян у формуванні регіональної політики та управлінні розвитком соціально-економічних процесів.

На наш погляд, на основі моніторингу соціально-економічних процесів розвитку регіону можливо:

- прискорити процеси, якщо вони бажані для територіальної громади, і підвищити їх результативність;

- завчасно вжити адекватних заходів, для майбутніх подій, підвищивши тим самим результативність управління соціально-економічними процесами в регіоні чи на території певної громади.

Використовуваний сьогодні регіональний моніторинг виступає, як правило, у ролі:

- специфічного інструменту «зворотного зв'язку» в територіальному управлінні, що забезпечує стійкість розвитку територіальних утворень і управління в критичних ситуаціях;

- особливого методу отримання знань про протиріччя і закономірності соціально-економічних процесів, формування громадянського суспільства;

- основи для виявлення причин відхилень від запланованого ходу подій, для прийняття рішень.

Більш конструктивно використовувати трактування категорії моніторингу, прийняту сучасною наукою, відповідно до якої під моніторингом соціально-економічного розвитку регіону можна розуміти як систему спостереження, оцінки, аналізу та прогнозу економічної і соціальної ситуації, що складається на території регіону чи місцевої громади. Тобто моніторинг – це тривале спостереження за будь-яким процесом для оцінки його стану до початку спостереження і прогнозу про його можливу поведінку в майбутньому.

Щодо вивчення соціально-економічних процесів, що відбуваються в регіоні, це спеціально організоване системне спостереження за перебігом і характером кількісних і якісних змін в економіці і в суспільстві, пов'язаних з їх переходом з одного стану в інший, тому завданням моніторингу є не тільки спостереження, а й накопичення фактів. Моніторинг є інструментом спостереження і аналізу економіки.

Моніторинг розглядається як початкова ланка, яка виконує два основні завдання: збір фактів, що характеризують соціально-економічні процеси в регіоні; аналіз і інтерпретація соціально-економічної інформації.

Значні труднощі у становленні повноцінної системи моніторингу регіональних ситуацій і регіональних проблем пов'язані з особливостями умов децентралізації влади, що складаються в різкому скороченні об'єктів, масштабів і повноти обов'язкової статистичної звітності, у «випаданні» з поля зору офіційної статистики цілих пластів соціально-економічної дійсності (тіньова економіка, самозайнятість населення, реальні доходи населення тощо). Практично руйнується і без того слабка структура регіональної статистики – основа моніторингу регіональних ситуацій і регіональних проблем.

Тому необхідне створення інформаційної системи як основи системи моніторингу, яка складається з [1, с. 41]:

- інструментального комплексу для створення динамічних інтелектуальних систем в управлінні і моделюванні регіональним розвитком;

- створеного на базі інтелектуальної системи інструментального багатофункціонального (статистичного) комплексу для проведення моніторингу.

Головною метою моніторингу соціально-економічних процесів є збір, вивчення і підготовка інформації для прийняття і аналізу економічних рішень на різних рівнях

Секція 3. Децентралізація управління регіональним розвитком і стратегії її проведення: досягнення та проблеми європейського регіоналізму й українські реалії

управління [2, с. 29]. Це обумовлює дві особливості, які має задовольняти моніторинг як система збору та обробки інформації: цільова спрямованість інформаційних процесів і максимальна об'єктивність отриманих висновків на кожній стадії переробки даних.

Завданнями моніторингу є:

- організація спостереження, отримання достовірної і об'єктивної інформації про протікання на певній території соціально-економічних процесів;
- оцінка та системний аналіз одержуваної інформації, виявлення причин, що виникають в реалізації соціально-економічних процесів;
- виявлення чинників, що викликають економічні та соціальні загрози сьогодні та у перспективі;
- забезпечення органами управління, підприємствами, установами і організаціями, незалежно від їх підпорядкованості та форм власності, громадян інформацією, отриманою при здійсненні соціально-економічного моніторингу;
- розробка прогнозів розвитку соціально-економічної ситуації;
- підготовка рекомендацій, спрямованих на подолання негативних і підтримку позитивних тенденцій, доведення їх до органів регіональної та місцевої влади.

Через складність внутрішньої організації, а також управління регіональною соціально-економічною системою від моніторингу вимагається:

- достовірність моніторингу – використання інформаційних даних і системи моніторингових показників (індикаторів), які найповніше і найдостовірніше характеризують досліджуване явище;
- оперативність – орієнтація на скорочення збору і обробки інформації задля можливості прийняття екстрених управлінських рішень, якщо того вимагає соціально-економічна ситуація;
- систематичність – здійснення моніторингу протягом більш-менш тривалого терміну з певними інтервалами збору інформації;
- комплексність – одночасне відстеження динаміки показників, що характеризують різні точки розвитку (при цьому можливий як моніторинг кожного окремо взятого показника, так і зведення їх в інтегральний показник, що дозволяє оцінювати процеси загалом) незалежність і об'єктивність. Система моніторингу не має залежати від суб'єктивних факторів, у ролі яких можна розглядати політичні інтереси, оскільки в іншому випадку не виконується вимога об'єктивності та достовірності.

Для найбільш повного відображення сутності соціально-економічних процесів розвитку регіону необхідно об'єднати як кількісні, так і якісні їх характеристики. Для цього, виходячи з особливостей об'єкта спостереження, в організацію моніторингу закладається низка основних принципів: цілеспрямованість, комплексність оцінки, тотожність, системність, репрезентативність, економічність, максимальна інформативність результатів.

Моніторинг соціально-економічних процесів розвитку регіону є інструментом узгодження інтересів у процесі реалізації реформи децентралізації влади та є умовою і базою, на основі якої можлива консолідація регіонального співробітництва.

Отже, моніторинг є інструментом забезпечення комплексного розвитку, у межах якого здійснюється взаємний контроль за реалізацією реформи децентралізації влади і на його основі здійснюється об'єктивна оцінка соціально-економічної ситуації. Основну роль в організації моніторингу має відігравати інститут експертів, до складу якого входять: учені, фахівці підприємств і менеджери, представники органів регіональної та місцевої влади. Їх залучення до процесу моніторингу соціально-економічними процесами розвитку

регіону сприятиме процесам лібералізації, демократизації і гуманізації організаційно-правових і економічних відносин.

Список літературних джерел

1. Пурський О. І. Соціально-економічний моніторинг як фактор стабільного і збалансованого розвитку регіону / О. І. Пурський, І. О. Мороз, О. І. Моїсеєнко // БІЗНЕСІНФОРМ, 2012. – № 6. – С. 39-41.
2. Макара О. В. Організація моніторингу соціально-економічного розвитку країни / О. В. Макара // Вісник Хмельницького національного університету, 2009. – № 5. – Т. 1. – С. 26-30.

Сакаль О. В., к.е.н., с.н.с., докторант
ДУ «Інститут економіки природокористування
та сталого розвитку Національної академії наук України», м. Київ

**ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ: ПРИРОДНІ
РЕСУРСИ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**

Регіональний розвиток законодавством України визначено як процес соціальних, економічних, екологічних, гуманітарних та інших позитивних змін у регіонах [1]. Пріоритети державної регіональної політики в Україні накладаються на заходи з децентралізації державної влади. Відтак актуальним є дослідження змісту, алгоритму й завдань управління природними ресурсами і природокористуванням у новітніх умовах господарювання.

Основними причинами децентралізації державного сектора полягає у необхідності підвищення його загальної ефективності та дієвості шляхом надання місцевим органам влади можливості підвищення оперативності, підзвітності та ефективності адміністрування. Децентралізація є важливим елементом забезпечення активної і суттєвої ролі місцевих органів влади у процесі локального управління. Ретроспективний аналіз процесу децентралізації управління свідчить про те, що головними чинниками децентралізації є [2]: 1) поступова поява нового розподілу обов'язків між національними, регіональними та місцевими рівнями влади у межах процесу деконцентрації (початкова і обмежена форми децентралізації); 2) розмежування державної та економічної лібералізації, які сприяли новій хвилі децентралізації через деволюцію; 3) розширення участі місцевих органів управління та громадянського суспільства в управлінні з новими формами участі, консультацій та партнерства. Існує залежність між рівнем централізації та ефективністю управлінських рішень. Менш централізоване прийняття рішень забезпечує більшу ефективність національних державних інститутів, а також більшу компетентність в управлінні на відповідному управлінському рівні й території місцевих органів влади і громадянського суспільства.

Стандартної моделі децентралізації не існує, форма децентралізації залежить від основних цілей і завдань, а також організаційної структури й механізмів реалізації. Відповідно до цього можливі різні форми децентралізації в системі управління природними ресурсами та природокористуванням [2, 3]: політична, адміністративна, фінансова, ринкова.

Процес децентралізації передбачає, що децентралізовані інституції, місцеві представництва центрального уряду, або місцевих приватних і громадських організацій